

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 376 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiyoy Mamasoliyeva	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xurinisho Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	127
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	133
Aminov Farrux Farxadovich	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	138
G. J. Jumaye va	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	168
Иноятowa Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	172
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	198
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi.....	203
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi.....	207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования.....	227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи	
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность	232
Шерматовова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли	
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности	238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Меры по привлечению прямых иностранных инвестиций в национальные экономики.....	243
Ахмедова (Жабборовна) Нилуфар Икболжон кизи	

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг	248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Factoring Operations in Banks.....	253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish.....	257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati.....	264
Oybek Elmuratov	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish.....	268
Uzakova Umida Ruzievna	
Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy	274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsdov Bunyod Abdusamadovich	
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	278
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari	284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi	288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi	295
S. Y. Ismoilova	
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish	300
Qurbonova Firuza Solexovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi	306
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari	312
Olimova Nodira Xamrakulovna	
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish.....	324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvda faoliyat uzluksizligini baholash.....	331
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий.....	335
Махкамова Надира Саидмуратовна	
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili	340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish.....	345
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	
Mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari.....	351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilingan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi.....	357
Amonova Dilafro'z O'tkurovna	
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish	362
Axmedov Miraziz Alisherovich	
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari	367
Hamrokulov M. O.	

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLIYATI SAMARADORLIGI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

UDK: 336/338+338.1

Olimova Nodira Xamrakulovna

I.f.n., Farg'ona davlat universiteti professori v.b.

Annotatsiya: Mazkur maqola doirasida O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan tijorat banklari, xususan, AJ "Garantbank" misolida tijorat banklarining investitsiya siyosatini amalga oshirish, uni takomillashtirish bo'yicha tadqiqotlarni amalga oshirish asosida tijorat banklarining investitsiya bozorida o'rnini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot ishida tijorat banklarining kapitalni jamlash va taqsimlashdagi o'rniga hamda tijorat banklarining milliy iqtisodiyotda investitsion faollikni rag'batlantirishdagi ishtirokiga baho berilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, bank kapitali, investitsion faollik, samaradorlik, rivojlanish, milliy iqtisodiyot, investitsiya siyosati, strategiya.

Abstract: Within the framework of this article, proposals and recommendations have been developed to improve the position of commercial banks in the investment market based on research on the implementation of the investment policy of commercial banks, its improvement on the example of commercial banks operating in Uzbekistan, in particular JSC Garantbank. The research work assessed the role of commercial banks in the concentration and distribution of capital, as well as the participation of commercial banks in stimulating investment activity in the national economy.

Key words: commercial banks, banking capital, investment activity, efficiency, development, national economy, investment policy, strategy.

Аннотация: В рамках данной статьи разработаны предложения и рекомендации по повышению позиции коммерческих банков на инвестиционном рынке на основе проведения исследований по реализации инвестиционной политики коммерческих банков, ее совершенствованию на примере действующих в Узбекистане коммерческих банков, в частности АО "Garantbank". В исследовательской работе оценивалась роль коммерческих банков в концентрации и распределении капитала, а также участие коммерческих банков в стимулировании инвестиционной активности в национальной экономике.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковский капитал, инвестиционная активность, эффективность, развитие, национальная экономика, инвестиционная политика, стратегия.

KIRISH

Ma'lumki, aholining, ayniqsa, tadbirkorlarning ishonchli va zamonaviy bank xizmatlaridan masofadan turib foydalanishga bo'lgan ehtiyoji kundan-kunga ortib bormoqda, bu esa banklarni raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, o'zining ma'lumotlar bazasini davlat organlari va boshqa tashkilotlarning ma'lumotlar bazasi bilan integratsiya qilishga undamoqda. Bu vaziyat banklarning investitsiya bozorida uzoq muddat barqaror faoliyat yuritishi va daromadlilikini ta'minlab turishining asosiy shartiga aylanib ulgurdi. O'zbekistondagi banklar Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni rivojlantirish barobarida xorijiy tajriba va standartlarni qo'llagan holda o'z faoliyatini transformatsiya qilishda ilg'or raqamli texnologiyalardan keng foydalanishga e'tibor qaratmoqda ^[1].

Shu bois, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2023-yil 20-noyabr kuni bank tizimida transformatsiya va xususiylashtirish jarayonlari muhokamasi bo'yicha o'tkazilgan yig'ilishda "Banklarga shuncha ko'mak berilayotganiga qaramay, ularning rentabelligi xususiylashtirish va xorijiy banklarga nisbatan ancha past darajada. Har bir tijorat banki dunyoqarashini mutlaqo o'zgartirishi kerak", – deb ta'kidlanadi ^[2]. Zero, hududlarda barqaror investitsion rivojlanish ko'rsatkichlariga erishmasdan turib, milliy iqtisodiyotimizni yuksaltirish va uning raqobatbardoshlik darajasini ta'minlash borasida fikr belgilashning o'zi mantiqiy jihatdan besamar bo'lib hisoblanadi. Shunday ekan, hozirgi rivojlanayotgan davrda va chuqur islohotlar fonida respublikamiz hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini atroflicha tahlil qilish muhim va oqilona iqtisodiy qarorlar qabul qilishda har qachongidan ham dolzarblik kasb etmoqda.

Mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining faol tarkibiy sub'yekti hisoblangan tadbirkorlik sub'yektlari faoliyatining barqaror rivojlanishi bank tizimi bilan uzviy bog'liq bo'lib, unda tijorat banklari tomonidan ularga ko'rsatilayotgan innovatsion kompleks bank xizmatlari, shu jumladan, innovatsion kreditlash xizmatlarini yangi sifat ko'rsatkichlariga olib chiqishni taqozo etadi. Xususan, hozirgi vaqtda tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlarning 55-60 foizi davlat dasturlari asosida berilayotganligi, imtiyozli kreditlar ulushining ko'pligi, banklar depozit bazasining barqaror emasligi, inflyatsiya riskining yuqori ekanligi bu boradagi mavjud muammolarni hal etish zarurati va ahamiyatini oshiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Investitsiyalar ilmiy adabiyotlar va shu bilan bir qatorda, amaliy iqtisodiy faoliyatda ham eng ko'p muhokama qilinuvchi tushunchalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda „investitsiya“ tushunchasi turlicha talqin qilinishi bois, uning iqtisodiy mohiyati va tabiati borasida yagona bir qarash mavjud emas. Bu, o'z navbatida turli xil ko'pchilik iqtisodchi va olimlarning mazkur tushunchaga o'zlari yashab o'tgan davr nuqtai nazaridan yondashganliklari bilan izohlanadi.

Tadqiqotchi O.Xudoyorov tijorat banklarining investitsion siyosati to'g'risida to'xtalar ekan, tijorat banklarining investitsiyalar milliy iqtisodiyotda tuzilmaviy siyosatni amalga oshirishning muhim manbai ekanligini ta'kidlaydi ^[11].

Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini amalga oshirishdagi muhim yo'nalishlardan biri – bu qimmatli qog'ozlar bozorida ishtirok qilish hisoblanadi. Tijorat banklarining investitsiya faoliyati hamda portfel investitsiyalarining iqtisodiy ahamiyati investitsiya portfelining tahliliga asoslanishi bugungi kundagi dolzarb masalalardan hisoblanadi. Shundan kelib chiqqan holda, F.Rashidov tijorat banklarining investitsiya faoliyati hamda portfel investitsiyalarining o'zaro bog'liqligini tahlil qilgan ^[9].

Investitsiyalarning samaradorligini oshirish, investitsion faoliyatning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish borasida moliya-sanoat guruhlarining o'rniga katta e'tibor qaratiladi. Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish bevosita investitsiyalarga bog'liqligini inobatga olgan holda, yana bir tadqiqotchi A.Norov innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining investitsion siyosati muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi ^[5].

Tijorat banklarining rivojlantirish strategiyalari tarkibida bankning investitsion faoliyati masalalari ham aks etishi lozim, shundan kelib chiqqan holda, raqobatli bozor muhitida faoliyat ko'rsatuvchi tijorat banklari uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqishda investitsion siyosat tashkil etuvchilariga alohida e'tibor qaratadilar. Bu borada tadqiqotchi A.Temirov o'z tadqiqotlarida tijorat banki eng avvalo investitsion strategiyani ishlab chiqqandan so'ng, istiqbolli strategiyalarni ishlab chiqishga kirishishi lozim, deb hisoblaydi ^[10].

Yuqorida keltirilgan adabiyotlar va soha mutaxassislarining tijorat banklarining investitsion siyosatini takomillashtirish borasida amalga oshirgan tadqiqotlarini umumlashtirish asosida tijorat banki investitsion faoliyatining asosiy maqsadi investitsion loyihalarning yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan risklari darajasida investitsion faoliyatdan olinuvchi daromad miqdorini ko'paytirishdan iboratdir, degan xulosaga kelamiz.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Bugungi kunda bank tizimi bozor iqtisodiyotining eng muhim va ajralmas tuzilmalaridan biri sanalgani holda, unda tijorat banklarining o'rni beqiyosdir. Kredit resurslarini jamlash va ularni joylashtirish borasida bank operatsiyalarining iqtisodiy asosini qarz mablag'larini shakllantirish va ulardan foydalanishga ta'sir ko'rsatuvchi ob'yektiv jarayon sifatida pul oqimlari tashkil etadi. Tijorat bankining funktsiyalari bir-biri bilan chambarchas bog'liq, ya'ni bank tomonidan mablag'larni jamg'arish jarayoni bankning investitsiya funktsiyasining amalga oshirishini ko'zda tutadi.

O'zbekiston Respublikasining „Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida“gi Qonuniga ko'ra, investitsiyalar – investor tomonidan foyda olish maqsadida ijtimoiy soha, tadbirkorlik, ilmiy va boshqa faoliyat turli ob'yektlariga tavakkalchiliklar asosida kiritiladigan moddiy va nomoddiy boyliklar hamda ularga bo'lgan huquqlar, shu jumladan intellektual mulk ob'yektlariga bo'lgan huquqlar, shuningdek reinvestitsiyalar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining „Banklar va bank faoliyati to'g'risida“gi Qonunining 5-moddasida tijorat banklari investitsion faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkinligi, xususan, pul mablag'larini omonatlarga (depozitlarga) jalb etish; qimmatli qog'ozlarni chiqarish, xarid qilish, sotish, ularning hisobini yuritish va ularni saqlash, mijoz bilan tuzilgan shartnomaga binoan qimmatli qog'ozlarni boshqarish, ular bilan boshqa operatsiyalarni bajarish; affinlangan qimmatbaho metallar sotib olish va sotish, shu jumladan metallarni mas'ul saqlash hisobvaraqlarini hamda metallarning egasizlantirilgan (jismoniy bo'lmagan) hisobvaraqlarini yuritish; qimmatbaho metallardan yasalgan tangalarni sotib olish va sotish; hosilaviy moliya vositalari (derivativlar) bilan operatsiyalarni amalga oshirish; lizing berish; moliyaviy operatsiyalar bilan bog'liq maslahat xizmatlari ko'rsatish kabi huquqlarga egaligi belgilab qo'yilgan ^[1].

Bugungi kunda iqtisodchilar investitsiyalarni mamlakat yoki xorijda turli tarmoqlarda faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar, tadbirkorlik loyihalari, ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar, innovatsion loyihalarga uzoq muddatli kapital qo'yilmalar sifatida ta'riflaydilar. Ushbu ta'rifdan kelib chiqqan holda, investitsiya faoliyati – mablag'larni u yoki

bu ob'ektlarga kiritish, investitsiyalash yohud pul mablag'lari va boshqa qimmatliklarni investitsion loyihalarga kiritish borasida hamkorlikdagi faoliyat, shu bilan bir qatorda, qo'yimalarning qaytimini ta'minlash hamdir.

Keyingi yillarda O'zbekistonda bank tizimini rivojlantirish masalalariga yetarlicha e'tibor qaratilishi natijasida kredit tashkilotlari soni 204 taga etdi, shundan tijorat banklari soni 35 tani tashkil qilmoqda. Davlat ulushi mavjud banklarni transformatsiya qilish, xususiy bank biznesini qo'llab-quvvatlash natijasida boshqa banklar 25 tani, nobank kredit tashkilotlari 169 tani tashkil qilmoqda (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining asosiy ko'rsatkichlari [12], mlrd.so'm

№	Bank nomi	Aktiv		Kredit		Kapital	
		summa	ulushi, foizda	summa	ulushi, foizda	summa	ulushi, foizda
Jami		648 617	100%	472 407	100%	99 048	100%
Davlat ulushi mavjud banklar		436 902	67%	331 151	70%	63 951	65%
1	O'zmilliybank	123 406	19%	98 797	21%	18 101	18%
2	O'zsanoatqurilishbank	74 028	11%	57 397	12%	8 955	9%
3	Agrobank	67 394	10%	54 498	12%	11 974	12%
4	Asaka bank	54 604	8%	38 398	8%	6 673	7%
5	Xalq banki	37 026	6%	24 666	5%	5 890	6%
6	Biznesni rivojlantirish banki	27 859	4%	21 104	4%	3 701	4%
7	Mikrokreditbank	19 257	3%	14 199	3%	3 939	4%
8	Aloqa bank	16 805	3%	9 938	2%	2 648	3%
9	Turon bank	16 309	3%	12 073	3%	1 907	2%
10	Poytaxt bank	214	0,0%	81	0,0%	163	0,2%
Boshqa banklar		211 716	33%	141 256	30%	35 097	35%
11	Ipoteka bank	46 345	7%	37 488	8%	7 383	7%
12	Kapital bank	41 402	6%	26 978	6%	4 460	5%
13	Hamkor bank	21 198	3%	16 445	3%	3 971	4%
14	Ipak yo'li bank	17 715	3%	11 962	3%	2 965	3%
15	Orient Finans bank	12 253	2%	8 873	2%	2 370	2%
16	Trast bank	9 660	1,5%	5 286	1,1%	2 364	2%
17	O'zKDB bank	9 382	1,4%	2 700	0,6%	1 387	1,4%
18	Invest Finans bank	9 355	1,4%	6 414	1,4%	1 195	1,2%
19	Aziya Alyans bank	8 112	1,3%	3 965	0,8%	914	0,9%
20	Tenge bank	6 705	1,0%	3 989	0,8%	1 263	1,3%
21	Davr bank	6 353	1,0%	5 176	1,1%	1 077	1,1%
22	TBC bank	5 238	0,8%	4 190	0,9%	1 261	1,3%
23	Anor bank	4 917	0,8%	3 301	0,7%	590	0,6%
24	Ziraat bank	2 988	0,5%	1 682	0,4%	475	0,5%
25	Oktobank	2 744	0,4%	146	0,0%	494	0,5%
26	Universal bank	2 405	0,4%	1 257	0,3%	455	0,5%
27	Garant bank	1 795	0,3%	894	0,2%	286	0,3%
28	Apeks bank	556	0,1%	32	0,0%	313	0,3%
29	Hayot bank	525	0,1%	59	0,0%	174	0,2%
30	Eron Soderot bank	523	0,1%	19	0,0%	467	0,5%
31	Uzum bank	459	0,1%	50	0,0%	270	0,3%
32	AVO bank	339	0,1%	15	0,0%	320	0,3%
33	Madad invest bank	325	0,1%	286	0,1%	239	0,2%
34	Smart bank	212	0,0%	0,2	0,0%	208	0,2%
35	Yangi bank	211	0,0%	48	0,0%	196	0,2%

Tijorat banki faoliyatining samarali va foydalilik darajasi yuqori bo'lgan asosiy vositalaridan biri – bu investitsiya siyosatidir. Investitsiya siyosati tijorat bankining tavakkalchilik darajasiga mos keladigan, qimmatli qog'ozlar bilan faol operatsiyalarga asoslangan va umuman bank mablag'larining rentabelligi va likvidligini ta'minlashga qaratilgan faoliyatini aks ettiradi ^[4]. Investitsion faoliyatning asosiy maqsadlari, vazifalari, omillari, strategiya va taktikasining hosilasi sifatida tijorat banklari investitsion siyosatini amalga oshirishning jahon tajribasi investitsiyalashning oltin qoidasini ishlab chiqish imkonini beradi, unga ko'ra: qimmatli qog'ozlarga investitsiyalardan olinadigan daromad har doim kutilayotgan daromadni olishga tayyor bo'lgan investorning riskiga to'g'ri mutanosibdir ^[3].

Investitsiya faoliyatining asosiy tamoyillari va amalda mavjud bo'lgan qimmatli qog'ozlarga investitsiyalashning asosiy omillari – rentabellik, likvidlik va tavakkalchilik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik asosida har qanday tijorat banki, ushbu omillarning ta'siridan xabardor yoki yo'qligidan qat'i nazar, muayyan investitsiya siyosatini amalga oshiradi. O'z navbatida, bankning investitsiya siyosati maqsadlarini belgilovchi asosiy omillar – daromad olish, likvidlikni ta'minlash va foyda uchun likvidlikdan voz kechishga qay darajada tayyorligi bankning ko'p yoki kamroq darajada investitsiya riskiga moyilligini anglatadi. Bu ma'lum bir tijorat bankining aniq investitsiya siyosatini amalga oshirish tabiatini belgilab beradi.

Tijorat banklari investitsion faoliyatining fundamental asosini iqtisodiy ko'rsatkichlarning qiymatlarini tahlil qilish tashkil qiladi. Ko'rsatkich o'rganilayotgan ob'yektning kuzatilayotgan va o'lchanuvchi tavsifi sifatida tushuniladi, bu uning to'g'ridan-to'g'ri tadqiqotlar olib borishga to'sqinlik qiluvchi boshqa xususiyatlarini baholashga imkon beradi.

Bankning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyati yuzasidan shuni ta'kidlash kerakki, amaldagi qonunchilikka muvofiq tijorat banklari qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirishi mumkin:

1. Qimmatli qog'ozlar emitentlari sifatida (aktsiyalar, obligatsiyalar, jamg'arma va depozit sertifikatlar, bank veksellarini muomalaga chiqarish).
2. Investorlar sifatida (banklarning mablag'larini qimmatli qog'ozlarga investitsiya qilish).
3. O'z mijozlari manfaatlarini va nomidan qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni amalga oshiruvchi vositachilar sifatida (brokerlik, diler, trast, ro'yxatga oluvchi, depozit, hisob-kitob – kliring, konsalting).

Hozirgi vaqtda tijorat banklari tobora kuchayib borayotgan raqobat muhitida faoliyat yuritmoqda. Banklar bir-biri bilan, boshqa bozor kontragentlari, shu jumladan xorijiy banklar bilan raqobatlashadi. Kuchli raqobat sharoitida tijorat banklari faoliyatining eng muhim funktsiyalaridan biri – bu ularning investitsion faoliyati hisoblanadi. Shu sababli ham, ular o'z aktivlarining katta qismini qimmatli qog'ozlar kabi daromadli moliyaviy vositalarning muhim turlariga investitsiyalashga yo'naltiradilar. Tijorat banklarining investitsiya portfelini shakllantirishning o'ziga xos xususiyati unga ikki darajadagi qimmatli qog'ozlarni kiritishda o'z ifodasini topadi:

- daromad olish uchun mo'ljallangan birlamchi zaxiralar;
- likvidlikni qo'llab-quvvatlash maqsadida foydalanilishi mumkin bo'lgan ikkilamchi zaxiralar.
- Ikkilamchi zaxira qimmatli qog'ozlar depozitlar bexosdan qaytarib olingan yoki kreditlar bo'yicha foizlar keskin oshgan taqdirda sotiladi. Biroq, ikkilamchi zaxira aktivlarini sotish tijorat banklarining likvidligini pasayishiga olib keladi, shuning uchun ular qo'shimcha mablag'larni jalb qilishni yoki birlamchi zaxira qimmatli qog'ozlarini sotishni afzal ko'rishadi.

Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini boshqarish borasidagi faoliyati boshqa investorlar tomonidan portfelni boshqarishdan amalda unchalik ham farq qilmaydi. U portfel tuzilmasini rejalashtirish, tahlil qilish va tartibga solishni, muayyan maqsadlarga erishish maqsadida uni shakllantirish va qo'llab-quvvatlash bo'yicha faoliyatni nazarda tutadi. Banklar investitsiya siyosatini an'anaviy ko'rsatkichlar asosida tanlaydilar: likvidlik, rentabellik, tavakkalchilik. Asosiy maqsadlar qimmatli qog'ozlarning kurs qiymatining oshishi asosida foizlarni olish, kapital darajasini saqlab qolish va kapital o'sishini ta'minlashda namoyon bo'ladi.

Banklarning investitsion faoliyatini rivojlantirishning asosiy omillari sirasiga quyidagilarni qo'shishimiz mumkin bo'ladi:

1. Daromadlilik, likvidlik va to'lov qobiliyatini maksimal darajada oshirish zarurati;
2. Banklarning daromadlari va mijozlar bazasini kengaytirish;
3. Kredit va investitsiya operatsiyalari riskini kamaytirish va bank daromadlariga soliq solishni maqbul lashtirish.

Tijorat banklarining investitsion loyihalarni moliyaviy ta'minlashdagi ahamiyatini ko'rib chiqish asosida ularning mazkur jarayondagi asosiy funktsiyalarini aniqlashtirishimiz mumkin bo'ladi:

- safarbar qilish – investitsiya resurslarini safarbar qilishning eng samarali manbalari va usullarini tanlash, ichki va tashqi bozorlardan mablag' jalb qilish asosida ularni milliy iqtisodiyotga investitsiyalashga yo'naltirish;
- ekspert – investitsiya loyihalarini tanlash va ekspertizadan o'tkazish, ularni investitsion jozibadorlik nuqtai nazaridan baholash usullari va mezonlarini ishlab chiqish, shuningdek loyihani moliyalashtirishda ishtirok qilish borasida moliyalashtirish uchun mo'ljallangan banklarni tanlash;
- rag'batlantirish – samarali konsortsium kreditlash sxemalarini amalga oshirish uchun yondashuvlar to'plamini ishlab chiqish va amalga oshirish, bunda bank asosiy amalga oshiruvchi yoki qarz beruvchi sifatida ishlaydi;
- to'lov – moliyaviy resurslardan o'tishni tashkil etish, vakillik munosabatlarini o'rnatish, hisob-kitob va kassa mijozlariga xizmat ko'rsatish, xalqaro hisob-kitoblar;
- nazorat – qarz mablag'laridan samarali va maqsadli foydalanishni nazorat qilish, kafillik xatlari, kafillik va boshqa majburiyatlarni berish, shuningdek qarz oluvchilar tomonidan loyihalarning qaytarilishi va majburiyatlarning o'z vaqtida to'lanishi ustidan nazorat.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1994-yil 18-martdagi "O'zbekiston Respublikasi Davlat mulkini boshqarish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash qo'mitasini tashkil etish to'g'risida"gi PF-794-sonli Farmoniga asosan aholining tovarlarga bo'lgan ehtiyojini qondirish va ular bilan ichki bozorni to'ldirish, shuningdek respublika savdo tarmog'i faoliyatini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash va yanada rivojlantirishni ta'minlash maqsadida Savdo va tijoratga ko'maklashuvchi "Savdogar" aksionerlik tijorat banki sifatida tashkil etildi va O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankida ro'yxatga olindi. Bankning asosiy vazifalari respublikaning savdo tashkilotlariga xizmat ko'rsatishdan, savdo tashkilotlari bilan xalq xo'jalik boshqa tarmoqlari korxonalari o'rta-sidagi savdo-xarid operatsiyalari va hisob-kitoblarni mablag' bilan ta'minlashdan iborat. Bugungi kunda bank "Mijozlar bizlarni zarurat yuzasidan emas, balki biz bilan qulay bo'lganligi uchun bizni tanlashlariga intilish" missiyasi ostida faoliyat ko'rsatib keladi.

2023-yil 26-iyundagi AJ "Garantbank" aksionerlarining umumiy yig'ilishi qarori bilan bankning ustav kapitalini oshirish ko'zda tutilgan bo'lib, unga ko'ra, bank ustav kapitali (joylashtirilgan aksiyalar) 230 000 000 000 (ikki yuz o'ttiz milliard) so'mni tashkil qiladi va u quyidagi aksiyalarga bo'lingan:

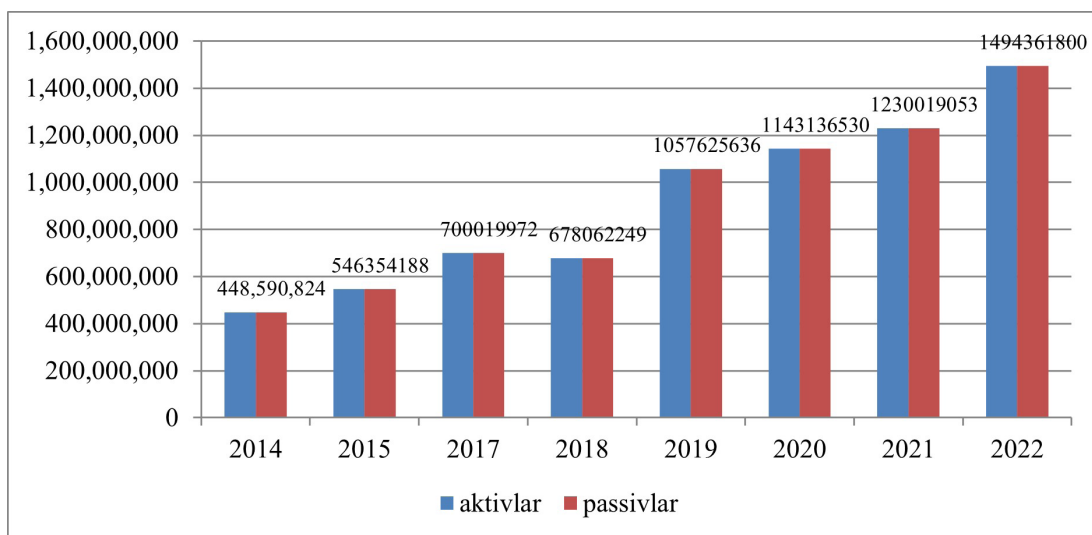
- nominal qiymati 100 (yuz) so'm bo'lgan, umumiy qiymati 229 700 000 000 (ikki yuz yigirma to'qqiz milliard etti yuz million) so'm bo'lgan 2 297 000 000 (ikki milliard ikki yuz to'qson etti million) dona egasining nomi yozilgan, imtiyozsiz oddiy aksiyalar;
- nominal qiymati 100 (yuz) so'm bo'lgan, umumiy qiymati 300 000 000 (uch oz million) so'm bo'lgan 3 000 000 (uch million) dona egasining nomi yozilgan, hujjatsiz, imtiyozli aksiyalar.

Keyingi yillarda bank aktivlari va majburiyatlarining oshib borayotganligiga guvoh bo'lamiz, xususan, 2014-yilda bank aktivlari 448 mln. so'mdan ziyodroqni tashkil qilgan bo'lsa, bugungi kunda bank aktivlari qariyb 1,5 trln. so'mni tashkil qilmoqda (2-jadval).

2-jadval: AJ "Garantbank"ning asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari ^[13], 2024-yilning 1-yanvar holatiga, ming so'm hisobida

Aktivlar	1683758
Majburiyatlar	1398459
Ustav kapitali	230000
Xususiy kapital	235785
Rezerv kapital	23295
Sof foyda	1251

Shu bilan bir qatorda, bank foydasi ham o'sish tendentsiyasiga ega ekanligini ko'rishimiz mumkin, 2022-yilda soliq to'langunga qadar foyda qariyb 11 mlrd. so'm atrofida bo'lgani holda, 2021-yilga nisbatan deyarli 5,0 mlrd. so'mgacha o'sgan (1-rasm).

1-rasm: AJ “Garantbank” balans qiymatining o‘zgarishi ^[13], ming so‘m hisobida

Foydaning shakllanishida investitsion faoliyatning ham o‘rni mavjud, xususan, 2022-yilda investitsion faoliyatdan sof pul oqimlarining harakati 20 mlrd. so‘m atrofida bo‘lgan, shu bilan bir qatorda, 21,4 mlrd. so‘mlik asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar xarid qilingan.

Quyidagi 3-jadvalda “Garantbank” AJ balansining moliyaviy holatini umumiy tahlil qilish orqali bank investitsion faoliyati samaradorligini oshirish yo‘llarini o‘rganamiz. Balans ma’lumotlari tahlili bankning aktivlari o‘shish tendentsiyasiga ega bo‘lsada, bank o‘tgan yillar davomida qimmatli qog‘ozlarga investitsiyalar kiritmaganligini ko‘rishimiz mumkin. Tahlil qilinayotgan davrda bank mulkining qiymati 97 854 ming so‘mga (yoki 0,06 foizga) oshdi. Bank mulkining o‘shishining asosiy omillari quyidagilarning yig‘indisidan paydo bo‘ldi: asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarning 0,59%ga, pul mablag‘lari va ularning ekvivalentlari 0,59%ga, kredit muassisalaridagi vositalar 0,69%ga, hisoblangan foizli daromadlar 0,31%ga, bankning boshqa o‘zlik mol-mulk nettosi 2,06%ga, bankning boshqa aktivlarining 0,74%ga ko‘payishi, hamda mijozlarga netto va brutto qarzlarni 0,19%ga, hisoblangan foizsiz daromadlari 0,57%ga kamayishi natijasida paydo bo‘ldi.

3-jadval: “Garantbank” AJ balans ^[13]

Balans tarkibi	01.01.2023	01.01.2024	O‘zgarish	
			summa	%
Aktiv	1 585 903	1 683 758	97 854	0,06
shu jumladan				
Pul va ekvivalentlari	177 649	81 826	104 177	0,59
Qimmatbaho qog‘ozlarga investitsiya	-	-	-	-
Qarz muassisalaridagi mablag‘lar	54 366	91800	37 434	0,69
Mijozlarga qarz netto	1 115 977	901 472	(214504)	-0,19
Mijozlarga qarz brutto	1 131 611	921 483	(210128)	-0,19
Standart aktivlar bo‘yicha rezerv	(7 939)	(7 939)	-	0,00
Asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar	88 266	140 020	51 754	0,59
Hisoblangan foizli daromadlar	75 793	98 934	23 140	0,31
Hisoblangan foizsiz daromadlar	3 663	1 577	(2 085)	-0,57
Bankning boshqa xususiy mol-mulki netto	30 157	92 357	62 200	2,06
Boshqa aktivlar	47 972	83 710	35 738	0,74
Majburiyatlar	1 300 693	1 398 459	97 766	0,08
shu jumladan				
boshqa banklarga to‘lanadigan	419 686	366 284	(53 402)	-0,13
Mijozlarning mablag‘lari	784 222	997 489	213 267	0,27
To‘lanadigan foizlar	2 845	5 299	2 454	0,86

Qimmatbaho qog'azlar emissiyasi	-	-	-	-
Subordinarlangan qarzlar	81 614	14 684	(66 930)	-0,82
Boshqa majburiyatlar	12 326	14 703	2 377	0,19
Kapital	285 210	285 212	2	0,00
Filiallararo aktivlar	732 553	750 975	18 421	0,03
Filiallararo passivlar	732 553	751 062	18 508	0,03
Aktivlar	1 585 603	1 683 758	97 854	0,06
Passivlar	1 585 603	1 683 758	97 854	0,06

Bank mulki manbalarining o'sishining asosiy omillari quyidagilarning yig'indisidan paydo bo'ldi: mijozlar vositalari 0,27%ga, to'lanadigan foizlar 0,86%ga, bankning boshqa majburiyatlari 0,19%ga ko'payishi bilan birga, ayrim moddalarni kamayishi natijasidir, jumladan boshqa banklarga to'lanadigan majburiyatlar 0,13%ga, subordinatsion qarzlar 0,82ga.

Moliyaviy holat to'g'risidagi konsolidatsiyalashgan hisobotga baho bersak, quyidagilarni ta'kidlashimiz lozim. Moliyaviy holat to'g'risidagi konsolidatsiyalashgan hisobotda jami aktiv va jami majburiyatlar bilan xususiy kapitalni hisobot davrida 1 179 446 mingdan 1 494 362 mingga oshganini ko'ramiz, farq 314 916 ming so'm yoki 26,7%ga o'sgan.

4-jadval: Moliyaviy holar bo'yicha konsolidatsiyalangan hisobot ^[13], 01.01.2023-y. holatiga

Balans tarkibi	31.12.2022-y.	31.12.2021-y. qaytadan ko'rib chiqilgan
Aktiv	1 494 361 800	1 179 446 267
shu jumladan:		
Pul va ekvivalentlari	160 845 363	151 203 298
O'zR MB schetlaridagi majburiy zahiralar	3 120 275	1 655 022
Boshqa banklardagi mablag'lar	1 572 121	18 603 859
Mijozlarga qarz va bo'naklar	1 171 781 994	873 626 932
Moliyaviy investitsion aktivlar	107 220	107 220
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlar	1 708 940	482 250
Kechiktirilgan soliq aktivlari	12 483 019	13 274 235
Asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar	100 181 850	95 010 340
Sotish uchun mo'ljallangan oborotdan tashqari aktivlar	17 294 460	7 610 557
Boshqa aktivlar	25 266 568	17 872 554
Majburiyatlar	1 258 576 463	1 045 371 144
shu jumladan:		
Boshqa banklarning mablag'lari	218 582 223	27 630 910
Mijozlarning mablag'lari	792 008 057	768 859 188
Boshqa qarz mablag'lari	138 865 937	129 062 019
Subordilangan qarzlar	81 616 044	79 358 658
Boshqa majburiyatlar	27 504 202	40 460 369
Xususiy kapital	235 785 337	134 075 123
shu jumladan:		
Aktsionerlik kapital	235 391 188	135 391 188
Qo'shilgan kapital	60 000	60 000
Taqsimlanmagan foyda va fondlar	334 149	(1 376 065)
Jami majburiyatlar va xususiy kapital	1 494 361 800	1 179 446 267

Bu shundan dalolat beradiki, bank sho'ba tashkilotlari bilan birga yaxshiroq faoliyat ko'rsatayapti.

5-jadval: Foyda va zararlar to'g'risida konsolidatsiyalangan hisobot ^[13], 01.01.2023-y. holatiga

Ko'rsatkichlar	31.12.2022-y.	31.12.2021-y. qaytadan ko'rib chiqilgan	o'zgarishi	
			Summa	%
Sof foizli daromad	79 762 820	73 447 922		
Kreditdan zararlarga zahira qilgandan so'ng sof foizli daromad	68 710 710	63 735 804		
Soliqqa torish oldidan foyda	10 794 925	(6 931 576)		
Amal qiluvchi faoliyatdan yillik sof foyda	7 774 343	(7 077 574)		

Bankning to'lov qobiliyatini tahlil qilish jarayonida bank aktivlarining likvidligini va balansining likvidligini aniqlash uchun hisob-kitoblar amalga oshiriladi. Umuman olganda, likvidlik bankning qisqa muddatli majburiyatlarini aylanma mablag'lar hisobidan to'lash qobiliyatining ko'rsatkichidir.

Bankning likvidligi – bu “o'z aktivlarini tez va minimal darajada moliyaviy yo'qotishlar bilan pul mablag'lariga aylantirish qobiliyatidir, bu esa o'z vaqtida majburiyatlarning muddatiga to'g'ri keladi”. Umuman olganda, bank likvidli hisoblanadi, agar uning joriy aktivlari joriy majburiyatlardan ortiqcha bo'lsa. Bankning umumiy likvidligini (Bul) hisoblasak:

O'tgan yili:

$$B_{ul} = \frac{\text{Jami aktivlar}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{1\,585\,903}{1\,300\,693} = 1,22$$

Joriy yil:

$$B_{ul} = \frac{1\,683\,758}{1\,398\,459} = 1,20$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayaptiki, o'tgan yilda bankning balans likvidligi 0,02 koeffitsiyentga kamaygan, bu holat salbiy hisoblanadi. Konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra umumiy likvidligi (Bul) ko'rsatkichi quyidagicha:

O'tgan yili:

$$B_{ul} = \frac{\text{Jami aktivlar}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{1\,179\,446}{1\,045\,371} = 1,13$$

Joriy yil:

$$B_{ul} = \frac{1\,494\,362}{1\,258\,576} = 1,19$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayaptiki o'tgan yilda konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra umumiy likvidlig 0,06 koeffitsiyentga o'sgan, bu holatni ijobiy hisoblasak bo'ladi. Shunday moliyaviy holat va unig likvidligi “Garantbank” AJga nisbatan konsolidatsiyalangan balansda yaxshiroq hisoblanadi.

Har qanday xo'jalik yurituvchi sub'yektning moliyaviy barqarorligi – bu bankning shunday iqtisodiy (va birinchi navbatda, moliyaviy) holatini tavsiflovchi murakkab tushuncha bo'lib, u resurslarni taqsimlash va ulardan foydalanish jarayonida banklarning uzluksiz ishlashini va izchil rivojlanishini ta'minlaydi. Kafolatlangan to'lov qobiliyati va kreditga layoqatliligi hamda tadbirkorlik tavakkalchiligidan minimal darajasini saqlab qolgan holda, pul va pulsiz shakldagi mol-mulk bilan o'z va qarz kapitali o'rtasidagi moliyaviy muvozanatni saqlash orqali tashkil etishdan iborat. Moliyaviy barqarorlig bo'yicha bir nechta ko'rsatkichni tahlil qilamiz.

Xususiy kapital multiplikatori (M_{xk}):

O'tgan yili:

$$K_a = \frac{\text{Aktiv}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,585\,903}{285\,210} = 5,56$$

Joriy yil:

$$K_a = \frac{\text{Aktiv}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,683\,758}{285\,212} = 5,90$$

Hisob-kitoblarga ko'ra o'tgan yilda bankning xususiy kapital multiplikatori 0,34 koeffitsiyentga oshgan, bu holat salbiy hisoblanadi. Chunki aktivni ko'payishi majburiyatlar hisobidan paydo bo'lgan. Konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra xususiy kapital multiplikatori (M_{xk}) ko'rsatkichi quyidagicha:

O'tgan yili:

$$K_a = \frac{\text{Aktiv}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,179\,446}{134\,075} = 8,80$$

Joriy yil:

$$K_a = \frac{\text{Aktiv}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,494\,362}{235\,785} = 8,80$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayotgani, o'tgan yilda konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra xususiy kapital multiplikatori (M_{xk}) ko'rsatkichi 2,46 koeffitsiyentga kamaygan, bu holatni ijobiy hisoblasak bo'ladi. Chunki bu holat bankning umumiy mulkining tarkibida xususiy kapitalning o'sishini ko'rsatadi.

Moliyaviy qaramlik koeffitsiyenti (qarz va o'z mablag'lari nisbati) – moliyaviy leverej (K_{mq}):

O'tgan yili:

$$K_{mq} = \frac{\text{Majburiyatlar}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,300\,693}{285\,210} = 4,56$$

Joriy yil:

$$K_{mq} = \frac{\text{Majburiyatlar}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,398\,459}{285\,212} = 4,90$$

Hisob-kitoblarga ko'ra o'tgan yilda bankning moliyaviy qaramlilik koeffitsiyenti 0,34 koeffitsiyentga oshgan, bu holat salbiy hisoblanadi. Chunki bank mulkini ko'payishi majburiyatlar hisobidan paydo bo'lgan, bu bankning qaramlik holatini kuchayishiga olib keladi. Konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra moliyaviy qaramlik koeffitsiyenti (K_{mq}) ko'rsatkichi quyidagicha:

O'tgan yili:

$$K_{mq} = \frac{\text{Majburiyatlar}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,045\,371}{134\,075} = 7,80$$

Joriy yil:

$$K_{mq} = \frac{\text{Majburiyatlar}}{\text{Xususiy kapital}} = \frac{1\,258\,576}{235\,785} = 5,34$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayotgani, o'tgan yilda konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra moliyaviy qaramlik koeffitsiyenti ko'rsatkichi 2,46 koeffitsiyentga kamaygan, bu holatni ijobiy hisoblasak bo'ladi. Chunki bu holat bankning umumiy mulkining tarkibida xususiy kapitalning o'sishini ko'rsatadi.

Moliyalashtirish koeffitsiyenti (moliyaviy barqarorlik) (K_m):

O'tgan yili:

$$K_m = \frac{\text{Xususiy kapital}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{285\,210}{1\,300\,693} = 0,22$$

Joriy yil:

$$K_m = \frac{\text{Xususiy kapital}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{285\,212}{1\,398\,459} = 0,20$$

Hisob-kitoblarga asosan o'tgan yilda bankning moliyalashtirish koeffitsiyenti (moliyaviy barqarorlik) 0,02 koeffitsiyentga kamaygan, bu holat salbiy hisoblanadi. Chunki bank mulkini ko'payishi majburiyatlar hisobidan paydo bo'lgan, bu bankning moliyaviy barqarorlik holatini pasayishiga olib keladi. Konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra moliyalashtirish koeffitsiyenti (K_m) ko'rsatkichi quyidagicha:

O'tgan yili:

$$K_m = \frac{\text{Xususiy kapital}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{134\,075}{1\,045\,371} = 0,13$$

Joriy yil:

$$K_m = \frac{\text{Xususiy kapital}}{\text{Majburiyatlar}} = \frac{235\,785}{1\,258\,576} = 0,19$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayotgani, o'tgan yilda konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra moliyalashtirish koeffitsiyenti ko'rsatkichi 0,06 koeffitsiyentga oshgan, bu holatni ijobiy hisoblasak bo'ladi. Chunki bu holat bankning umumiy mulkining tarkibida xususiy kapitalning o'sishini ko'rsatadi.

Doimiy aktivlar indeksi (Ida):

O'tgan yili:

$$K_{mq} = \frac{OTA}{Xususiy kapital} = \frac{88\ 266}{285\ 210} = 0,31$$

Joriy yil:

$$K_{mq} = \frac{OTA}{Xususiy kapital} = \frac{140\ 020}{285\ 212} = 0,49$$

bu yerda: OTA – oborotdan tashqari aktivlar

Hisob-kitoblarga ko'ra o'tgan yilda bankning doimiy aktivlar indeksi 0,18 koeffitsiyentga oshgan, bu holat salbiy hisoblanadi. Chunki bank mulkini manyovrlilik koeffitsiyentini kamaytirishiga olib keladi. Konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra doimiy aktivlar indeksi ko'rsatkichi quyidagicha:

O'tgan yili:

$$K_{mq} = \frac{OTA}{Xususiy kapital} = \frac{102\ 621}{134\ 075} = 0,77$$

Joriy yil:

$$K_{mq} = \frac{OTA}{Xususiy kapital} = \frac{117\ 476}{235\ 785} = 0,50$$

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatayotgani, konsolidatsiyalangan moliyaviy holat ma'lumotlariga ko'ra o'tgan yilda doimiy aktivlar indeksi ko'rsatkichi 0,27 koeffitsiyentga kamaygan, bu holatni ijobiy hisoblasak bo'ladi. Chunki bu holat bankning umumiy mulkining manyovrlilik koeffitsiyentini oshishiga olib keladi.

Har qanday biznes muvaffaqiyatining eng muhim xususiyati uning egasiga foyda keltirish qobiliyatidir. Foyda bankni o'z-o'zini moliyalashtirish, kapital egasi va tashkilot xodimlarining moddiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish imkoniyatini beradi, daromad solig'i asosida byudjet daromadlarini shakllantirish ta'minlanadi. Demak, foyda bank faoliyatining yakuniy natijasidir.

Daromad rentabelligi ko'rsatkichlari.

1. Konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida kredit zararlariga rezerv tashkil qilgandan so'ng sof foiz daromadlari koeffitsiyenti (K_{sfd}):

O'tgan yili:

$$K_{sfd} = \frac{SFD}{Aktiv} = \frac{63\ 736}{1\ 179\ 446} = 0,05$$

Joriy yil:

$$K_{sfd} = \frac{SFD}{Aktiv} = \frac{68\ 711}{1\ 494\ 362} = 0,046$$

bu yerda SFD – sof foiz daromadlari

Hisob-kitoblarga ko'ra konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida kredit zararlariga rezerv tashkil qilgandan so'ng o'tgan yilda sof foiz daromadlari koeffitsiyenti 0,004 koeffitsiyentga kamaygan, bu holatni ijobiy geb bo'lmaydi. Chunki bir so'm aktivga to'g'ri keladigan daromad kamaygan.

2. Konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida soliqqa torish oldidan foyda koeffitsiyenti (K_{stof}):

O'tgan yili:

$$K_{stof} = \frac{STOF}{Aktiv} = \frac{6\ 932}{1\ 179\ 446} = -0,006$$

Joriy yil:

$$K_{stof} = \frac{STOF}{Aktiv} = \frac{10\ 795}{1\ 494\ 362} = 0,007$$

bu yerda: STOF – soliqqa tortish oldidan foyda

Hisob-kitoblarga ko'ra konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida soliqqa torish oldidan foyda koeffitsiyenti o'tgan yilda 0,013 punktga ko'paygan, bu holatni ijobiy geb qabul qilamiz. Chunki bir so'm aktivga to'g'ri keladigan daromad ko'paygan. O'tgan yildagi zararlar asosan bir sho'ba faoliyatini to'xtatgani hisobidan 7 077 574 ming so'm zarar ko'rganidan paydo bo'lgan.

3. Konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida amal qiluvchi faoliyatdan yillik sof foyda koeffitsiyenti (K_{sf}):

O'tgan yili:

$$K_{sfd} = \frac{SF}{Aktiv} = \frac{(7\ 078)}{1\ 179\ 446} = -0,006$$

Joriy yil:

$$K_{sfd} = \frac{SF}{Aktiv} = \frac{7\ 774}{1\ 494\ 362} = 0,005$$

bu yerda: SF – sof foyda

Hisob-kitoblarga ko'ra konsolidatsiyalangan foyda va zararlar hisobotida sof foyda koeffitsiyenti o'tgan yilda 0,011 punktga ko'paygan, bu holatni ijobiy geb qabul qilamiz. Chunki bir so'm aktivga to'g'ri keladigan daromad ko'paygan.

Banklar tomonidan investitsion faoliyat bilan bog'liq operatsiyalarni amalga oshirish jarayonida likvidlikka tahdid soladigan va joylashtirilgan kapital samaradorligini pasaytiruvchi xatarlar paydo bo'ladi. Investitsiyalarning iqtisodiy samarasini oshirishning asosiy usullari sirasiga quyidagilarni kiritamiz:

1. Investitsiya faoliyatini rejalashtirish va uni nazorat qilish.
2. Investitsiya faoliyatini tartibga solish va rag'batlantirish.
3. Investitsiyalarni tahlil qilish va prognozlash.

Tijorat bankining investitsion faoliyatini rag'batlantirishda quyidagi yo'nalishlari samarali ta'sir ko'rsatadi:

- banklarga, ayniqsa iqtisodiyotning real sektorini uzoq muddatli kreditlash sohasida soliq bosimini kamaytirish.
- ushbu maqsad uchun yo'naltirilayotgan foydani soliqdan ozod qilish orqali banklarning kapitallashuviga ko'maklashish, chunonchi yetarlicha bo'lgan xususiy kapital investitsiyalarni moliyalashtirishga katta turtki beradi.
- tijorat banklari foydasining bir qismini soliqqa tortishdan ozod qilish yoki agar ular o'z mablag'larini fan va innovatsion loyihalarni rivojlantirishga yo'naltirsa, banklar uchun soliq stavkasini pasaytirish.
- banklarni uzoq muddatli kreditlar berishga undash uchun tijorat banklarining investitsion risklarini sug'urtalash tizimini takomillashtirish.
- ipoteka kreditlash tizimini takomillashtirish, ipoteka qimmatli qog'ozlari (ipoteka obligatsiyalari) ichki bozorini rivojlantirish.
- tadbirkorlik sub'yektlari uchun investitsiya faoliyatining maxsus rejimi joriy etilgan ustuvor rivojlanish zonalari va hududlarida investitsiya faoliyatini amalga oshirish uchun shart-sharoitlar yaratish.

Rivojlangan mamlakatlarda tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish borasida to'plangan tajribalar aholi va banklarning aylanma mablag'larini faol jalb qilish; qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish; lizing va sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari va ipoteka kreditlari imkoniyatlaridan keng foydalanish orqali mazkur jarayonlarning samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

Birinchidan, banklar tomonidan investitsiya siyosatini amalga oshirish jarayonida investitsiya bozori ishtirokchilari tomonidan ishonchning mavjudligi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, bank muassasalari o'zlarining kontragentlari uchun yetarlicha shaffof bo'lishi lozim. Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday moliya-kredit muassasasi uchun uning faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilish darajasi kelgusida samarali faoliyatning muhim jihati sanaladi.

Ikkinchidan, banklar doimiy ravishda omonatchilar, investorlar va kreditorlarning ishonchini ta'minlaydigan darajada kapitalning yetarliligini saqlab turishlari kerak. Kapital inqirozli vaziyatda zararni qoplashning muhim manbai o'laroq, bankning ishonchligi va tavakkalchilik darajasini aks ettiradi.

Uchinchidan, banklar investitsiya risklarini boshqarishning zamonaviy usullari va texnologiyalaridan foydalanishlari kerak, chunki mahalliy bank tizimi faoliyatining strategik maqsadi ishonchlilik, inqirozga qarshilik ko'rsatish va uning faoliyati sifati va samaradorligini oshirish orqali uning rivojlanishining barqarorligini ta'minlashdir.

To'rtinchidan, zamonaviy banklar turli xil mijozlar guruhlariga ehtiyojlariga yaxshi moslashgan investitsiya mahsulotlarining keng va moslashuvchan assortimentiga ega raqobatbardosh bozor tuzilmalari sifatida harakat qilishlari lozim.

Beshinchidan, banklarning investitsion faoliyati sharoitidagi o'zgarishlar ularning investitsiya siyosatini doimiy ravishda kuzatib borishni talab qiladi, ular tuzish paytida kelajakda tashqi va ichki muhitning ta'siri natijasida yuzaga keladigan barcha o'zgarishlarni to'liq qamrab ololmaydi. Shu sababli, investitsiya siyosatining moslashuvchanligi va dinamikasiga investitsiyalarni boshqarish jarayonini sozlash, investitsiyalarning rentabelligini ob'yektiv baholashni ta'minlash va foyda keltirmaydigan loyihalardan chiqish imkoniyatini aniqlash orqali erishish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLALR

Bankning investitsiya faoliyati fond bozorlarida mablag'larni jalb qilish, brokerlik xizmatlarini ko'rsatish, korxonalarni birlashtirish va sotib olish bo'yicha konsalting faoliyati, depozitariy faoliyati, aktivlarni boshqarish faoliyati, sekuterizatsiya va risklarni xedjlash bo'yicha operatsiyalarni o'z ichiga oladi.

Investitsiya siyosatini ishlab chiqish va uni amalga oshirish borasida tijorat banklari o'z boshqaruv tuzilmasida investitsiya dasturining turli masalalarini hal qilish borasida yetarlicha tajribaga ega bo'lgan mutaxassislardan tashkil topgan investitsiya bo'limlarini tashkil etishlari maqsadga muvofiq ko'riladi. Bunday mutaxassislar, o'z navbatida, sotib olingan qimmatli qog'ozlar bozorini mustaqil ravishda tahlil qilishlari, mazkur qimmatli qog'ozlarning sotilishi yoki sotib olinishi bank maqsadlariga mos kelishini aniqlashlari, rentabellik mezonlarini tuzishlari va shu bilan tijorat bankining investitsiya faoliyatini puxta tartibga solishni ta'minlashlari zarur bo'ladi. Banklararo sog'lom raqobatning kuchayishi sharoitida tijorat banklari barqaror rivojlanishida ular faoliyati samaradorligini baholash tizimi muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish masalalariga bajishlangan kelgusu tadqiqotlar davomida iqtisodiy-matematik modellardan foydalanish asosida investitsion faoliyat samaradorligini baholash tavsiya etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida. 05.11.2019-yil, O'RQ-580, <https://lex.uz/ru/docs/-4581969>.
2. Mirziyoyev Sh. Bank tizimida transformatsiya va xususiylashtirish jarayonlari muhokamasi bo'yicha yig'ilish, 2023 y. 20 noyabr,
3. https://aloqabank.uz/uz/press_center/news/bank-tizimida-transformatsiya-va-xususiylashtirish-jarayonlari-muhokamasi-bo-yicha-yig-ilish-o-tkazi.
4. Van Vliet P., Lohre H. The golden rule of investing. // Available at SSRN 4404688. – 2023.
5. Zverev A. et all. Investment policy of the banking sector: data from Russia. // Amazonia Investiga. – 2021. – T. 10. – №. 42. – C. 149-162.
6. Norov A. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining rolini oshirish. // Экономика и инновационные технологии. – 2020. – №. 2. – C. 1-7.
7. Олимова, Н. Х., Сотволдиев, Н. Н. Денежно-кредитная политика государства в обеспечении пропорционального развития реального и финансового секторов экономики. Научный журнал "Cognitio rerum", №7/2021, с.35-39.
8. Олимова, Н. Х., & Эграшев, А. Х. (2017). Особенности оценки инвестиционной привлекательности реального сектора экономики. Материалы конференции на тему "Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук", Белгород, 30 ноября 2017 года, с. 120-123, <https://elibrary.ru/item.asp?id=30759197>.
9. Ro'ziev N. Tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilishda raqamlashtirish va raqamli texnologiyalarning tutgan o'rni. Iqtisodiyot va ta'lim. / 2022-yil 4-son, 60-73 b.
10. Rashidov F. Tijorat banklarining investitsiya faoliyati hamda portfel investitsiyalarining iqtisodiy ahamiyati. Journal of Fundamental Studies, Vol. 2 No. 2 (2024) 2(2), 3-10. Retrieved from
11. <https://imfaktor.com/index.php/jofs/article/view/992>.
12. Temirov A. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish masalalari. // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2024. – T. 25. – №. 1. – S. 64-73.
13. Xudoyorov O.O., G'ozorov Sh.O. Mamlakatning iqtisodiy rivojida tijorat banklari investitsion kreditlarining o'rni. // World scientific research journal. – 2023. – T. 12. – №. 2. – S. 254-262.
14. Markaziy Bank ma'lumotlar bazasi, <https://cbu.uz/uz/statistics/dks>.
15. AJ "Garantbank"ning asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari bo'yicha hisobot materiallari.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.